

ΝΙΚΟΣ ΖΟΥΡΝΑΤΖΙΔΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΧΟΡΟΥ
**ΧΟΡΕΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ
ΚΑΙ
ΧΟΡΟΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ**

ΘΕΑΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΟΡΩΝ “ΔΟΡΑ ΣΤΡΑΤΟΥ”
ΧΟΡΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΠΟΝΤΙΩΝ “ΣΕΡΡΑ”

Αλκης Ράφτης

Πρόλογος στο βιβλίο του Νίκου Ζουρνατζίδη

Χορευτικές διαδικασίες και χοροί του Πόντου. Συμβολή στην έρευνα του ποντιακού χορού.

Αθήνα, Θέατρο Ελληνικών Χορών "Δόρα Στράτου" και "Σέρρα", 1999.

Η ιστορία αυτού του βιβλίου αρχίζει πριν από δεκατρία ολόκληρα χρόνια, όταν ο συγγραφέας του δέχτηκε να κάνει μια ανακοίνωση για τους ποντιακούς χορούς. Το 1ο Συνέδριο για την Έρευνα του Χορού ήταν ακόμη Παγκόσμιο - συμμετείχαν ερευνητές από 45 χώρες - ενώ αργότερα οι οικονομικές συνθήκες το έκαναν απλώς διεθνές, με 20 περίπου χώρες. Για πρώτη φορά στην ιστορία του χορού και της λαογραφίας συγκεντρώθηκαν όλες οι τότε ενεργές δυνάμεις πάνω σ' αυτό το θέμα.

Γνώριζα τον Νίκο Ζουρνατζίδα και ήταν ο πρώτος που σκέφτηκα όσον αφορά τον ποντιακό χορό. Με την σεμνότητα που τον διακρίνει, αρνήθηκε επίμονα, λέγοντας ότι εκείνος δεν είναι θεωρητικός, ότι δεν είναι ακόμα έτοιμος, και δεν θυμάμαι τι άλλο. Χρειάστηκε αρκετή προσπάθεια για να τον πείσω να κάνει μια απλή απαρίθμηση των χορών που είχε υπόψη του. Μέχρι τότε η βιβλιογραφία του ποντιακού χορού αριθμούσε ουσιαστικά μόνο δύο κείμενα: το άρθρο του Κουτσογιαννόπουλου και το βιβλίο του Κιλπάτρικ.

Ο Κουτσογιαννόπουλος ήταν ένας πρωτοπόρος στη διάδοση του ποντιακού χορού, έζησε όμως σε μια εποχή όπου η συστηματική έρευνα του χορού ήταν ανύπαρκτη στη χώρα μας. Το άρθρο του κατέγραφε μόνο τους πιο διαδεδομένους χορούς, με μια διάθεση τυποποίησης και ρομαντικής ερμηνείας. Ο αμερικανός David Kilpatrick μας έδωσε την πρώτη επιστημονική εργασία που γράφτηκε για τον ελληνικό χορό, που παρέμεινε μια από τις σημαντικότερες μέχρι σήμερα. Δυστυχώς όμως η διατριβή του δεν μεταφράστηκε στα ελληνικά ώστε να γονιμοποιήσει την παραπέρα έρευνα από τους Έλληνες. Ένα μειονέκτημα της προσέγγισής του ήταν ότι περιορίστηκε κι αυτός στους πιο γνωστούς χορούς, εφόσον δεν είχε ούτε τον χρόνο ούτε τη γνώση της ελληνικής γλώσσας ώστε να επεκταθεί περισσότερο.

Έτσι η ανακοίνωση του Ζουρνατζίδη, που βρίσκεται δημοσιευμένη στα πρακτικά του Συνεδρίου του 1987, μας έδωσε μια πρώτη εικόνα του τεράστιου φάσματος του χορού στον Πόντο. Όλοι οι σύνεδροι, που νόμιζαν ότι οι ποντιακοί χοροί ήταν οι δέκα περίπου που γνώριζαν, έμειναν κατάπληκτοι διαπιστώνοντας ότι αριθμούσαν αρκετές δεκάδες, με πρωτάκουστες ονομασίες και απροσδιόριστες παραλλαγές. Κατάλαβαν ότι Πόντος δεν ήταν μόνο η Τραπεζούντα, αλλά περιοχές όπως του Καρς, του Δυτικού Πόντου και των μεταλλείων, με δικούς τους χορούς.

Ο Νίκος Ζουρνατζίδης δεν ήταν απλώς ο πλέον κατάλληλος για να αναλάβει την έρευνα που χρειαζόταν για να φέρει σε φως την πολυμορφία του ποντιακού χορού. Τολμώ να πω ότι ήταν ο μόνος κατάλληλος, λες και η μοίρα του τον προόριζε γι' αυτό το σημαντικότερο έργο. Για να μην θεωρηθεί σαν φιλοφρόνηση προς έναν αγαπητό φίλο, ας μου επιτραπεί να στηρίξω με επιχειρήματα αυτή τη τιμητική διάκριση. Πρόκειται για έναν άνθρωπο που συνδυάζει μια σειρά από αντικειμενικά προσόντα, όπως τα παρακάτω.

α) Γεννήθηκε και μεγάλωσε σε ένα χωριό που διέθετε παλιούς καλούς χορευτές, οργανοπαίχτες και τραγουδιστές. Αυτό και μόνο είναι ένα πλεονέκτημα που εμείς οι άλλοι, που ανακαλύψαμε εκ των υστέρων τον παραδοσιακό πολιτισμό, πολύ δύσκολα μπορούμε να αναπληρώσουμε.

β) Συμπλήρωσε την πρωτογενή πρακτική του χορού που είχε πάρει με τον παραδοσιακό τρόπο στο χωριό, με την φολκλωρική πρακτική σε χορευτικά συγκροτήματα της περιοχής του.

γ) Είχε την τύχη να μαθητεύσει στο καλύτερο σχολείο του χορού, στο Θέατρο "Δόρα Στράτου". Πουθενά αλλού δεν θα μπορούσε να γνωρίσει ένα τεράστιο πανελλήνιο ρεπερτόριο, χορεύοντας καθημερινά με ζωντανή μουσική και με επίλεκτους συγχορευτές και οργανοπαίχτες από κάθε γωνιά της χώρας. Στον χώρο αυτό εξελίχτηκε με τα χρόνια μέχρι που κατέλαβε τη θέση του υπεύθυνου ολόκληρου του συγκροτήματος.

δ) Συνέχισε κατόπιν σαν αρχηγός άλλων συγκροτημάτων, διαδίδοντας τον ποντιακό χορό και μεταλαμπαδεύοντας τις γνώσεις του. Διαπίστωσε έτσι από

κοντά τις ελλείψεις και τα σφάλματα στη διδασκαλία και στην παρουσίαση των χορών.

ε) Ξεκίνησε από νωρίς μια εκτεταμένη επιτόπια έρευνα που τον οδήγησε σε αμέτρητα χωριά και στον ίδιο τον σημερινό Πόντο. Μάζεψε πληροφορίες που είχαν κρατήσει στη μνήμη τους γέροντες και γερόντισσες. Σαν Πόντιος ο ίδιος και σαν πεπειραμένος χορευτής μπορούσε να μιλήσει άνετα μαζί τους και να πιάνει τι ακριβώς του έλεγαν.

δ) Δίδαξε σε περισσότερα από οποιονδήποτε άλλον σεμινάρια, σε Ελλαδίτες, σε Έλληνες της διασποράς και σε ξένους. Βρέθηκε έτσι αντιμέτωπος με τις δυσκολίες στην εκμάθηση των χορών και ιδιαίτερα στην απόδοση του ύφους. Αντιστάθηκε συνειδητά στον πειρασμό του κάθε δασκάλου να τυποποιήσει το αντικείμενο της διδασκαλίας του για να διευκολύνεται ο ίδιος και οι μαθητές του.

ε) Διευθύνει ακόμη ένα ποντιακό χορευτικό κέντρο, έχοντας έτσι την ευκαιρία να έρχεται σε επαφή με τους ποικίλλους χορευτές που φτάνουν εκεί, καθώς και με τους τραγουδιστές και οργανοπαίχτες που μετακαλεί.

ζ) Δεν περιορίστηκε στο χορό, αλλά ερεύνησε συστηματικά και τη μουσική και τη φορεσιά και άλλα στοιχεία. Μελέτησε παράλληλα τη βιβλιογραφία, κάτι που λίγοι κάνουν, ενώ άλλοι περιορίζονται δυστυχώς μόνο σ' αυτό.

Πέρα από τις παραπάνω αδιαμφισβήτητα αντικειμενικές "περγαμηνές", θα προσθέσω μερικά - υποκειμενικά πλέον - στοιχεία από την προσωπικότητά του. Ερευνητές υπάρχουν πολλοί, στον χορό και σε άλλα θέματα, λίγοι όμως από αυτούς είναι γεννημένοι για ερευνητές. Αυτοί δεν μπορούν να σταματήσουν να ερευνούν, όσα διπλώματα και αν αποκτήσουν, όσες θέσεις κι αν καταλάβουν. Ο Νίκος Ζουρνατζίδης δεν σταμάτησε να ερευνά επί 25 χρόνια, χωρίς να επιδιώξει τίτλους, χωρίς να λογαριάσει τους κόπους, τα ταξίδια και τα έξοδα.

Τέλος, ο ευχάριστος χαρακτήρας του και η ζεστή κοινωνικότητά του τον προστάτησαν από το ολίσθημα που караδοκεί τον καθένα που έμαθε πολλά: να κάνει τον πολύξερο, να αποκλείει τη διαφωνία ή την κριτική, να παγιοποιήσει τις γνώσεις και τις απόψεις του. Δεν σταμάτησε να δουλεύει για το χορό και δεν ψεύτισε τη δουλειά του. Μετά από μια τόσο μεγάλη πορεία εξακολουθεί να αντλεί

την ικανοποίησή του μόνο από την αγάπη για το χορό που τον οδήγησε στα πρώτα του βήματα.

Στο πόνημα που ακολουθεί εκθέτει "με το χέρι στο ευαγγέλιο" τα αποτελέσματα των επιτόπιων ερευνών του. Χωρίς προσπάθεια ωραιοποίησης ή θεωρητικοποίησης, χωρίς περιττές αναλύσεις ή ερμηνείες, δίνει αυτά που του έδωσαν, χωρίς φτιασίδα. Μακάρι να ακολουθήσουν το παράδειγμά του άλλοι από εδώ κι εμπρός, για τον Πόντο και για άλλες περιοχές. Να ερευνήσουν το ίδιο επίμονα και συστηματικά, είτε για να διαλευκάνουν και να συμπληρώσουν τα ήδη δημοσιευμένα στοιχεία, είτε δίνοντάς μας άλλο τόσο πολύτιμα και πλήρη εγχειρίδια.

Αλκης Ράφτης